

стояли на червонястому камені, присипаному пилом, як іржею... Не хитнувши головою, обережно повів поглядом догори... Тепер його серце било в усі тамтами, конги й бонги, які тільки існували під сонцем! Безперестанку! Випереджаючи дихання й свідомість... Перед ним простиралася нескінченна, велична й жахка далина чималого каньйону... Вітер ховав у грандіозні розломи все, що знайшов, літаючи світом. Небо боялося відпускати нижче до землі хмари, аби ті не застрягли між кам'яними виступами... І легка й одночасно важка тиша. Ти, вітер, камінь і час. Уже не цікаво, як ти сюди потрапив. Цікаво, як повернутися назад, у свою реальність, у затхлу провінцію й модну кав'ярню... Думай! Ти ж сам собі карма й бог... Хто це говорив? Я? Чомусь на краю цієї прірви такі думки нагадують листки торішнього календаря... Сон... Ні! Це галюцинація! Той офіціант щось підсипав у каву! І тепер, напевне, чистить мої кишені... Підлота!

Із височезного голубого неба донісся далекий, мов інше життя, крик орла. Одинокa нота звуку посеред невідомого тобі й чужого світу. Треба лягти... Заснути... А коли прокинешся, все стане на свої місця...

Андрій повернувся до зали. За столом було порожньо... Здивовано гукнув до офіціанта:

– А де мій товариш?

– Вийшов, – коротко відповів той, витираючи посуд.

– Як... вийшов? Я ж стояв на ганку...

Офіціант спантеличено знизав плечима, мовляв, а я тут до чого?

– Дивно... – захвилювався Андрій, окинувши підозрілим поглядом залу кав'ярні. – Хм... Дякую за каву. Піду.

– І вам дякую, – посміхнувся офіціант. – На здоров'я! Клієнт зачинив двері.

КАМІНЬ НА АСФАЛЬТІ

У спеки немає ні кінця, ні горизонту, ні берега. Спека – то чужий, інший всесвіт, густий, мов щойно викачаний мед. Гаряча, нескінченна асфальтова стрічка дерлася на тисячолітню круту гору, знемагаючи від сонця й важких автомобілів. І по тій ефемерній стрічці, де гніздилися недосяжні мерехтливі марева з неіснуючої води, йшла вона...

А може, воно? Та ні... То лише батько, дихаючи спиртовим перегаром, міг так її називати:

– Воно повинно бути викиднем... Та чогось вижило... То щоб убити свою матір... Ганьба! Я ждав хлопця! А тут – баба! Тьху!

Чому він так казав? Чому? Вже п'ятнадцять років Ніна слухала його репліки і мовчала... Її світ був тісним, як гамівна сорочка, самотнім і безликим... Майбутнє?

Майбутнє коштувало грошей. Усе коштує грошей. Навіть цей потрісканий та потовчений вибоїнами асфальт. Батько каже, що ті, хто стелить дороги, пишуть одні цифри, а на дорогу кладуть інші... І що він, копаючи людям городи та ладнаючи паркани, таких грошей і за два життя не збере. А тут ще й помічника нема... Дівка замість хлопця... Як жити далі? А хто казав, що світ закінчується на копанні городів? Може, варто підняти очі від невдячної лопати, аби вгледіти небо, де твої натомлені мрії давно чекають на тебе?

– Які мрії? Мріяти будеш, коли в тебе будуть гроші! – згадалися батькові насмішки. – От вродилася, філософія...

Ніна ступала розсипаним обабіч шляху гравієм, що сумно потріскував під підощвами, й на якусь мить їй здалося, нібито ця дорога – з крутим схилом, спекою, розбитим асфальтом і самотністю – нагадує її власну, ще зовсім юну, життєву путь... Нагадує перші спроби малювати, перші насмішки батька й сусіда-однокласника, який ніколи не виймає з вух улюблених жовтих навушників, а з рук не випускає маленького плеєра...

– Такі малюнки не коштують і дохлої мухи на вікні... – хлопець хитро стріляв очима на сусідку й знову сідав на свого спортивного велосипеда, щоб негайно зникнути десь за крайніми деревами села. Вона про таке й не мріяла...

А взагалі... в чому сенс людського життя? У насолоді самим життям? Насолода часто стає чорною тінню смерті... У повсякденній праці? Раб так не думає... В аскетизмі? Тоді повз тебе шкереберть летить усе – від далеких країв, куди ніколи не потрапиш, до тіней нездійснених мрій. Монах самотній... А коли ти самотній, як можна робити добро? Кому?

Дівчина зиркнула на дві великі, мов рани на тілі, ями, що сіріли посеред дороги. От якби люди любили свою справу, те, чим вони займаються, то і ям таких не було б... Треба займатися тим, чим ти є... Хоч і важко... Бо ти не в шерензі, ти інший... Ніна притисла до себе теку з малюнками. У художній школі вже чули про неї. Там є люди, яким небайдужий світ, що сочиться з душі фарбами, відтінками, образами...

Майже середина гори. Ями з нерівними краями місячними кратерами темніли на тлі сірого, потрісканого асфальту. А між тими кратерами непорушно, покинутим метеоритом, лежав камінець. Завбільшки з кулак, цей фрагмент далекої підземної скелі, тепер видовбаний шинами авто з-під дорожнього покриття, виглядав розгубленим чужинцем посеред трав, полів і дерев. Дивне відчуття... Захотілося доторкнутися до нього.

Ніна підняла камінь. Відступивши знову на узбіччя, уважно розглядала свою знахідку... Знахідку? Звичайний шмат щебеню... Подібних камінців тут мільйони! Але... чому так б'ється серце? Чому стискається в грудях те, що люди зовуть душею? Дива... Ваблена цим терпким почуттям юна художниця зійшла з дороги, і її ступні одразу втопилися в м'яких, пахучих травах. Поруч виблискували гаря-

чим листям осоки, простеляючи рятівну тінь подорожнім. Ніна розгорнула пакет, дістала чистий аркуш паперу, олівці... Так треба... По-іншому не може бути... По-іншому – ніщо, прірва марнот, сухого буття й мовчання...

Сяйливі, розсіпані мікросвіти, які переливаються всіма видимими й невидимими кольорами веселки, впали на аркушик паперу! Хрусткі, мов кукурудзяні палички, кристали кремнію, пружні, вологі вітри давно висохлих морів, терпкі й чорні, мов грона бузини, безодні підземного океану, палюча, та зовсім не страшна магма, гіганти-динозаври з рожевим сонцем у зіницях і витягнутими лискучими шиями... Коловорот думок, мрій і невагомого пуху кульбаби почуттів – усе теплою липневою зливою впало з кінчиків олівців у наш суперечливий світ!

То була інша, прекрасна планета, де на березі древнього океану сяяв величний камінь, а довкола нього танцювало безліч нескінченних усесвітів, які пульсували, мов гаряча кров у венах...

Непомітно спустилися сутінки...

Учитель був сивим, як сніг навесні... Він уважно оглянув гостю, запропонував сісти й пояснив:

– Хочу сказати одразу, що місць на навчання нема. Вже нема. Хіба що на приватні заняття, але це дорожче. Ну... давай, покажи свої роботи.

Ніна тремтячими пальцями вийняла строкатий аркуш із малюнком, який зберігала у великій книзі з назвою «Лікарські рослини». Цю книгу вона знайшла на бабусинім горищі, й тепер квіти з тих сторінок час од часу оживали в її фантазіях, щоб засяяти новими фарбами. Учитель одягнув окуляри,

узяв малюнок і... завмер. Таке враження, що за його спиною незримо з'явився ангел і все, що він шепотів, мало неймовірну силу і значення!.. Аж вії не мали сил рухатись... Тиша кабінету стиснулася до розміру ока, а світ за вікном розтанув, наче марево на асфальті... Так тривало хвилини зо три... Потім учитель підвівся зі стільця й, не відводячи ошелешеного погляду від Ніниної роботи, підійшов до вікна... Покрутив малюнок, розглядаючи під різним кутом, навіть оглянув зворотний бік... Нарешті, оговтавшись від побаченого, прошепотів:

– Це... хто? Це... ви? Ваша робота?

– Так... Учора я йшла до вас, але... Знайшла отой камінь... на дорозі. Може, мені наступного року прийти?

– Я... Що? Ні... – вчитель сів знову до столу. – Хто вчив вас?

– Ніхто... Я сама...

Викладач витер спітніле чоло, ледь не зронивши хустинку, й мовив:

– Можете завтра о шістнадцятій годині бути тут?

– Можу... Але... якщо вчитися дорого, то...

– Ні... – перебив її вчитель. – Вам про гроші можна забути. Гадаю, назавжди. Вашу картину сьогодні належно оформлять, і завтра вона поїде на міжнародну виставку сюрреалізму... Б'юся об заклад – її заберуть за шалені гроші. Та тут справа навіть не в грошах, а в тому камені...

– На асфальті?

– На малюнку...

– Ось... – м'яким, дитячим рухом дівчина дістала з рюкзака вчорашній шмат щербено. – Людина може оживити й камінь.

За вікнами галасливо бігали учні. Вчитель плакав.

КІТ НА ГОРИЩІ

– Ти їси надто багато! – дід Степан вимахував вузлуватим вказівним пальцем перед носом свого білосніжного kota. Той терпляче відводив свої зелені оченята кудись в інший простір і облизував із вусів крапельки молока. Кіт зник до свого лайливого хазяїна, терпляче ступав убік, коли той навмисне намагався наступити на лапу, й рідко приходив до хати.

– Скільки ж ти будеш знущатися з тваринки! – Степанова дружина Галина вкотре спиняла таке хуліганство свого чоловіка, але дарма. От і сьогодні Степан лише відмахнувся:

– Не люблю я котів! Вони лише їдять, псують меблі й паскудять під шафою... Я казав тобі, щоб ти не підбирала цього пройдисвіта...

– Так була ж зима... А воно ж маленьке... Хтось викинув у мороз... Померло б...

– Усі колись помремо... Значить, так треба!

– Кому?

Дід Степан у відповідь лише зиркнув на Галину й пробубонів:

– Розумна ти... Ага...

Тим часом кіт уже був біля розкладної драбини, що вела на горище, облизував лапу для більшої певності у власній манірності і хвацько видерся нагору. Озирнувся, повагався хвилику і крізь щілину у дверцятах зник у мороці, що завжди панував під дахом.

– Коли я був маленьким, – дід присів біля столу, – до нас прибулдився дуже схожий кіт, але то був розумний і приємний котик... А це... дурень хвостатий...

– Чому дурень? – підняла брови дружина. – Бач, мишей ніде нема, а коли я хворіла, він на грудях моїх увесь час лежав, поки простуда не минула – лікував...

– Ой!.. Оці байки про котів, які лікують... Розумних... Не сміши! Тварини дурні! Тому вони й тварини!

– А це... – вела далі Галина, та раптом замовкла... Потім повернулася до входу на горище:

– Ти чув?

– Що?

– Наче кіт наш плаче... Або сміється...

– О... кохана, бачу, ти вже...

Саме в цю мить обоє почули приглушений дитячий сміх. Чи то кіт так навчився, чи, може, мишу при-